

PERS ŞİİRİNDE KLASİK ŞİİRDEN MODERN ŞİİRE GEÇİŞ SÜRECİ
FROM CLASSICAL TO MODERN POETRY: A TRANSITION IN PERSIAN POETRY

POUNEH ABDOLLAHI FARD

Öğr. Gör. Dr., Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü
abdollahi.fard@erzurum.edu.tr

ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi | ETU Journal of Social Sciences Institute
III/6, Ekim | October 2018, Erzurum
ISSN: 2149-939X

Makale Türü | Article Types : Araştırma Makalesi | Research Article
Geliş Tarihi | Received Date : 16.04.2018
Kabul Tarihi | Accepted Date : 14.06.2018
Sayfa | Pages : 135-147
DOI- : <http://dx.doi.org/10.29157/etusbe.58>

This article was checked by

PERS ŞİİRİNDE KLASİK ŞİİRDEN MODERN ŞİİRE GEÇİŞ SÜRECİ

Pouneh Abdollahı FARD

ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ETÜSBED), C.III S.6, Ekim 2018, Sayfa: 135-147

ÖZET

Fars dili ve edebiyatı; zengin geçmişi, geniş etki alanı ve değişik boyutlarıyla dünya edebiyatları, özellikle de doğu edebiyatları içerisinde önemli bir konuma sahiptir, en yakın ve komşusu olan Türk dili ve edebiyatıyla da klasik dönemlerden beri yakın ilişkisi olup divan edebiyatı üzerindeki etkisiyle de özgün bir yer kazanmıştır. Günümüzde Modern Fars şiiri, içerik, kalıp ve tarz, dil dokusu, bakış açısı, ifade tarzı ve yapısal bakımdan klasik şiirle farklılıklar göstermektedir. Modern Fars şiirinin temeli Nimâ Yuşic tarafından atılmıştır. Nîma benzersiz bir cesaretle, yeni bir düşünce ve bakış açısıyla, farklı bir açıdan şiire bakarak, yeni kelimeler, yeni kavramlar, kelimeler ve ifadeler arasında farklı ilgiler, değişik teşbihler, tamamen farklı yeni ifade tarzları ile şiirin tarzını değiştirmede büyük bir başarı elde edebilmiştir. Bütün bu yenilikler sonunda, onun eski şiir kalıplarını ve tarzlarını kırıp sınırlarını aşarak yeniyeye yönelmesini zorunlu hale getirdi. Bu yeni fikirler, yeni kavramlar ve mazmunlar; yeni tasvirler, yeni atmosfer, yeni çerçeveler; yeni bir dil ve ifade tarzı gerektiriyordu. Nitekim öyle de oldu ve Nimâ'nın şiirleriyle günümüzün yeni gerçekçi şiiri de ilk adımını atarak yola çıktı, onun sunduğu kriterler ve çerçeveleri kullanarak doğdu ve gelişti. Tabi ki bu yeni tarzın kenarında bir taraftan da klasik Fars şiiri özgün şekliyle yoluna devam etti. Bu çalışmada Nîma Yuşic' in modern çağdaş şiirde yaptığı değişiklikler teknik açıdan ele alınmış ve şairin Fars şiirinin bin yıllık köklü yapısı üzerine yaptığı değişiklikler araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şiir, Çağdaş Şiir, İran Şiiri, Nîma Yuşic

FROM CLASSICAL TO MODERN POETRY: A TRANSITION IN PERSIAN POETRY

ABSTRACT

Persian language and literature, with its rich history, wide range of influence and various dimensions, has an important position in world literature, especially in eastern literature. There is a close relationship between Persian and Turkish language and literature, as neighbouring regions. It is known that divan literature has been affected by Persian language since the classical era. Nowadays, modern Persian poetry differs from classical poetry in terms of content, form and style, language texture, point of view, expression style and structural aspect. Nîma Yushij has known to be the pioneer of the modern Persian poetry. Nîma has shown a great courage, which lead him to achieve a great success, to change the style of poetry with new ideas, new concepts, new words and expressions, different inscriptions and different similes. All these innovations eventually made it necessary for him to break old patterns and styles of poetry and, to overcome the available boundaries. Accordingly, these new ideas and concepts, new descriptions, new atmosphere and new frameworks required a new language and style of expression. Indeed, by using the criteria and frameworks that Nîma's poems offered, the first steps in the new realistic poetry was set out and developed. Of course, parallel to this new style, classical Persian poetry, on the other hand, continued on its original way. In this work, the changes that Nîma Yushij has made in modern contemporary poetry are discussed in terms of technique and the changes that the poet made on the thousand year old rooted structure of the Persian poetry.

Keywords: Poem, Contemporary Poetry, Persian poetry, Nîma Yushij

Giriş

Bu çalışmanın amacı sosyoloji ve tarihi açıdan İran'da Modern şiiri başlangıçtan 1979'a kadar ele almaktır. Çağdaş ve Modern şiir terim olarak, kinayelerden, telmihlerden, imajlardan, kafiyelerden ve vezinlere bağlı olarak geleneksel taahhütlerden, özgür olan şiir tarzına denir. Gerçi Fars Edebiyat tarihi sürecinde bazen vezinlerden özgür olarak şiirler görünüyorsa da bunların hiç birisi sırf bu özelliğe sahip olduğu için modern şiir sayılmaz. Bu itibarla yani birkaç vezin kırıklığıyla çağdaş ve yeni şiirin oluşma tarihini yüzyıllarca geriye taşımak mümkün değildir. Bu amaca o zaman ulaşıyor ki bu hareket gelişime ve değişime başlıyor, yayılıyor, başka mecralara yol buluyor ve başka sosyal faktörleri' de etkileyip değiştirebiliyor. Tabi ki tarih alanında gelip giden ve hiç etki bırakmayan ve hep tarih boyunca devam eden baloncuklar gibi olaylar ve akımlar önemli sayılmazlar.¹

Günümüzün şiiri aslında toplumsal ve düşünsel gelişimin ve tarihi bir ihtiyacın sonucudur ve yenilikçi şairlerin sırtı zengin ve güçlü şiir geçmişine dayalıdır.² Meşrutiyetten önce Fars şiirindeki dönüşümler daha yavaş ve daha sınırlı olmuştur. Bunun sebebi, bu bin yıllık süreçte meşrutiyet devrimi gibi büyük ve kültürü doğrudan etkileyen bir olayın olmaması idi. Böylece Fars şiirinde ciddi ve yapısal bir değişim olmuş ve bu durum şimdiye kadar devam etmiştir. Bunlara göre çağdaş ve yeni şiirin İran'da başlangıcı (gerekli ve geniş ve öncü olarak) meşrutiyet döneminde dir. Bu hareket İranlıların Avrupa kültürü, medeni hukuk ve özgürlük kavramıyla tanışmalarının sonucu olan bir harekettir. Meşrutiyet hareketi Rıza Han'ın padişahlığıyla sona ermiştir. Rıza Şâh, 16 yıl İran'da egemenlik sürmüştür. Bu süreçte onun düşüncesine uymayan bütün hareketler ve sanatsal etkinliklere son verilmiştir. Siyasi özgürlükler ortadan kaldırılarak yenilikçilik ve yenilik talepleri bile onun hedefleri doğrultusunda planlanmıştır. Meşrutiyet döneminde birkaç yenilikçi şairin çabasıyla başlayan yeni şiirin beslendiği kaynaklar bu zehirli ve boğucu ortamda kurumuştur.

1320 h.ş Şehriver ayında Rıza Şâh İran'dan sürgün edildi. Ardından bir taraftan özgürlük rüzgarları esmeğe başlarken öte yandan da kargaşa ortamı önce yavaş yavaş sonra hızlı bir şekilde İran'da yayılmaya başlayıp siyasi, edebi ve ekonomik konulu birçok dergi yayınlanmaya başladı. Bu esnada sağlam bir hareketten geri kalan çağdaş şiir de yeniden harekete geçti. Çağdaş şiirin söz

¹ Şems-i Lengrûdî, Mohammad Takî, *Târih-i Tahlilî-yi Şiir-i Nov*, c. I, Tahran: Merkez, 1392 h.ş, s.1-8.

² Bakî Nejad, Abbas, *Te'mmul-i der Edebiyyât-i İmrûz*, Tahran: Parsî, 1387 h.ş, s. 26.

konusu iniş çıkışları sonraki yıllarda da süregeldi. Bu iniş çıkışlar, İran siyasi tarihindeki değişimlerin sonucudur.³

Klasik Şiirden Modern Şiire Geçiş Süreci

Hiçbir zaman bir sanat akımının doğuşu eskisinin tam bitmesi ve ölmesi ile başlamaz. Çağdaş ve Modern şiirin de doğuşu aynı şekilde olmuştur. Hala İran'da klasik şiirin temelleri yıkılmadan ve hala eski akımı ciddiyet ile koruyan şairlerin varlığıyla birlikte, modern şiir, ortaya çıktı.⁴ 1330'lu yıllardan sonra ekonomi ve siyaset alanında yapılan değişimlerle birlikte çağdaş şiir de yavaş yavaş değişmeye başladı. 1330'lu yılların ikinci yarısında Amerika'nın yardımıyla İran ekonomisi düzelme yoluna girdi.⁵ 1335'te İstihbarat örgütü SAVAK, resmi olarak işe başladı. Tude örgütünün üst düzey liderlerinin çoğu idam edildi. Şah'ın istediği emniyet sağlandı ve bütün güçler Şah'ın eline geçti. Hatta darbenin baş aktörü olan Fezlullah Zahidî bile Şah'ın gücüne mani olabileceği ihtimalinden dolayı İsviçre'ye sürgün edildi. Bu esnada partilerin özgürlüğü ve OHAL'in kaldırılması söz konusu oldu ama ondan önce aydınların kontrol edilmesi ve basına sansür uygulanması gerekmekteydi. Bu durumdan dolayı, yavaş yavaş aydınlar arasında yaygın olan duygusal toplumculuk hissinin yerini şüphe ve tereddüt almaya başladı. Bu grup hükümetin iki taraflı davranışından kaynaklanan güvensizlikten dolayı sembol ve kinayelerle konuşmaya başladılar. Aslında çağdaş şiirde sembolik ve kinayeli yazma Rıza Şah döneminin diktatörlüğünden dolayı Nimâ'nın şiirlerine yerleşmişti. Bu grubun en iyi temsilcisi Mehdi Ahavân-i Salis idi.⁶

Bu dönemde Ahavan-i Salis ve Mohammad-i Behâzin gibi şairler kötümserliği bireyselleşmenin sonucu olarak görüp hala devrimcilik umudu ile yazıyorlardı ama genel anlamda halkın şiir düşüncesine ve hayatına romantizm egemendi. Bütün şairler bilgi, tecrübe ve yetenekleri kadar bu romantizmin halkasında kendilerine yer ediniyorlardı.⁷

Bu romantizm zemininde şekillenmiş olan tecrübe, bilgi ve yetenekten Rahmanî'nin halk ve sokak şiiri, Şamlû ve Ahavân'ın sembolik şiiri, İptihâc, Kesrayî ve Muşirî'nin devrimci toplumsal ve romantik şiirleri oluştu. Şiir çevirisinde bile yine seçenekler aynı şekilde gelişti ve George Eliot ve Edgar Allan Poe gibi şairlerin şiirleri ve düşünceleri Nazım Hikmet ve onun gibilerin fikirlerinin yerini doldudu.⁸ Şiirdeki bu durum Beyaz Devrim ve Toprak

³Hukûkî, Mohammed, *Şiir Nov Ez Ağaz Ta Emruz*, Tahran: Yuşic, 1377h.ş., s. 240; Şems-i Lengrûdî, *Târih-i Tahlilî-yi Şiir-i Nov*, c. I, s.1-8.

⁴Bakî Nejâd, Abbas, *Te'mmul-i der Edebiyyât-i İmrûz*, Tahran: Parsî, 1387 h.ş., s. 28.

⁵Şefî-Yi Kedkenî Mohammed Reza, *Sover-i Hayal Der Şiir-i Farsî*, Tahran: Agah, 1375 h.ş., s. 80.

⁶Şems-i Lengrâud, *Târih-i Tahlilî-yi Şiiri Nov*, c. I, s. 22-23.

⁷Tahirî, Kutretullah, *Bang Der Bang*, Tahran: Kevser, 1393 h.ş., s. 32.

⁸Şems-i Lengrudî, *Târih-i Tahlilî-yi Şi'ri Nov*, c. II, s. 24.

anlaşmalarına kadar devam etti. Bu dönemde Ahmet Rızâ Ahmedî, “Terh” şiirini yazdı ve bu şiir tek başına tamamen o döneme hâkim duygusal cinsel ve siyasi şiirin karşısına geçti. Bütünüyle siyasete ters, mantığa aykırı, romantizme ve sembolizme ve hatta edebiyat ve anlama karşı bir şiir türü oluştu.⁹

30’lu yılların şiir eleştirisi daha çok zevk ve ahlak üzerine yapılmaktadır ve eleştirmenler şiiri yazı ve güzellik kurallarından daha ziyade anlam ve ahlak açısından ele almaktadırlar.¹⁰ Bu dönemin en unlu eleştirmeni Sirûs Perham (Dr.Mitra) dır. O Sosyalist Realist akımını ciddiye alıp kabul etmekte olup kendi *Realizm ve Anti Realizm* kitabında gerçekçi ve gerçekçi olmayan bütün sanat türlerinin arasında kalın bir duvar örüp bu gerçekçiliğe sadık olmayan şairlerin hepsini dışlar. Perham’a göre Realizm akımı toplumun gerçek ekonomik ve sosyal ilişkilerini ele almaktan ibarettir.¹¹ Bu yıllar aslında yeni şiir ve kadim şiirin arasında bir köprü sayılır. Nadirpûr’un modern-klasik şiiri akıcı ve kolay dili, insanların sıkıntı ve düşüncelerini duygusal bir şekilde yansıtması, sadeliği, koyu duygusal renklere boyanmış lığı, canlı tasvirler ve romantik sahneler çizmesi nedeniyle bu dönem çok fazla sayıda muhatap kazandı.

Modern şiiri yeni kabullenilen muhataplar için Nadirpoûr’un şiiri en kolay kabullenilecek şiir türü idi, gerçi Nadirpûr’dan önce de Fridûn Tevellelî’nin şiirleri beğeni kazanmakta başarılı olmuştu ama onun şiirleri incelik ve güzellik açısından Nadirpoûr’un şiirleri ile kıyaslanamazdı.¹² Nadirpoûr *Çeşmha ve Destha* Kitabı’nın giriş bölümünde yeni şiir hakkında kendi düşüncesini şöyle anlatmaktadır:

Ben Nimâ şiirinin taraftarı olmasam da Nima’nın şiirde açtığı bir yeni yola inanıyorum. Ondan önce yenilik arayışında olan şairlerin yeni kavramı hakkında kafaları karışmıştı. Aslında modern şiirin ilk şartı şairin modern bir algı gücüne sahip olmasıdır, şiirimizin modern olması için yeni nesnelere yani mesela “tren” ya da “uçak” gibi yeni kelimeler veya yabancı kelimeler hatta eski kelimeler kullanmamız şart değildir. Yeter ki dünyaya kendi bakış açımızdan bakalım ve başkalarının algısı ve bakış açısından bakmaktan vazgeçelim. Eskiden şairin sevgilinin dudağını kiraza benzetmesinin sebebi şairin doğadan sadece, basit ve temel faktörleri algılamasının belirtisiydi. Eski şairin bakış açısı, ahlaki ve edebi geleneklerin uyguladığı baskılardan veya bilimsel bilgi eksikliğinden dolayı dar ve sınırlıydı. Mesela bir şair asla kendi eşiyile olan iletişim ve ilişkisinde şiirde bahsedemezdi, hatta kavgasını bile anlatmaya hakkı yoktu. Bir

⁹ Şeffî-yi Kedkenî, Moḥammed Rezâ, *Edvâr-i Şîr-i Fârsî, Ez Meşrûtiyet Tâ Sukût-i Saltanat*, Tahrân: Sohan, 1380 h.ş, s. 105 .

¹⁰ Şeffî-yi Kedkenî, Moḥammed Reza, *Sover-i Hayal Der Şiir-i Farsî*, Tahrân: Agah, 1375 h.ş, s. 80.

¹¹ Şems Lengrudî, *Tarihî Tehlîli-yi Şiirî Nov*, c. II, s.27.

¹² Şems Lengrudî, *Tarihî Tehlîli-yi Şiirî Nov*, c. II, s.57-59.

tarafıtan din bir tarafıtan örf ve bir tarafıtan edebi kural ve alışılmış gelenekler bazı kelimelerin şiire girişine izin vermiyordu.

Eski şairler böyle bir durumda duygularını dolaylı bir şekilde anlatmak zorunda kalmışlardı ve geleneklerden korkarak doğadaki temel ve basit faktörlere sığınmayı tercih etmişlerdir. Modern şair ise vasıtaları kullanmadan konuşabiliyor ve duygularını açık ve net ifade edebiliyor. Böyle bir ortamda yeni algı oluştıktan sonra kendi kendine ona uygun bir kalıp da oluşmaya başlar. Nimâ bu durumu çok iyi anlamıştır ve şiirleri hem yeni tarzda algılama ve hem kalıp ve anlamın uyum sağlaması aısından güçlü ve değerlidir.¹³

Modern şiirin gelişim sürecinde etkili olan bir önemli faktör de, İnan'da Avrupa edebiyatının dolaylı ve doğrudan bir şekilde nüfuz etmesidir. Bu nüfuz meşrutiyet döneminden önce başlamış ve ilk kez edebi eserlerin eksik ve yarım çevirileri ile edebiyat dünyasına yol bulmuş ve daha sonra etki alanını genişletmiştir. Önceden sadece özel tabakaya ait bir zevk sayılan Fransız dilini öğrenmek, zeki gençler arasında yaygınlaşmaya başlamış ve böylece doğrudan batı edebiyatının ana kaynağına ulaşılmıştır. İnan'ın birinci dünya savaşı sürecinde müttelik devletlerin işgalinde olması ve gidiş gelişler batı edebiyatı düşüncesinin yaygınlaşmasına yardımcı olmuştur ve çağdaş Fransız şairler İnan'daki yakın edebi hareketler ve değişimler üzerine çok derin etki bırakmışlardır denilebilir.¹⁴

Nadirpûr, 1330'lu yıllarının en sevilen şairlerdendir. Klasik tarz ile şiir söylemeye başlayıp, Nimâ'dan etkilenererek modern şiire doğru yol almıştır. Nadirûr, modern sanat için çağdaş şairin sadece yeni kalıplar kullanmasının yeterli olmadığını ve daha güzel ve daha yeni terkipler, kelimeler ve terimler kullanılmasının gerektiğini anlamıştı. O, kelime seçimi için müzisyen bir arkadaşından bile destek alıyordu. Onun terkip oluşturma konusunda sahip olduğu hâkimiyeti modern şairlerin çok azında bulunuyordu. Dikkatli betimlemeler ve net anlamların şekillendirilmesinde çok başarılıydı. şiirindeki anlam ve mazmunlar Fars dilinde tamamen yenidir ve bu için üstesinden çok iyi gelmiştir. Okuyucu taze, bakir ve latif anlamlarla karşılaşır ve bu kalıpların uyumluluğu, şiirlerinin genelinde görölmektedir.¹⁵

Nusret-i Rahmani, 1330'lu yılların diğer ünlü şairlerindendir. Rahmani'nin şiiri, Nadirpûr'un renkli ve latif şiirlerinin tersine siyah, küstah, gerçekeçi ve bu yıllara özel romantizm kokuludur. Nadirpur'un dilinin sağlamlığı ve olgunluğu

¹³ şefti-Yi Kedkeni, *Sover-i Hayal Der şiir-i Farsî*, s. 82.

¹⁴ şems Lengrudî, *Tarih-i Tehlîli-yi şiir-i Nov*, c. II, s. 60-61.

¹⁵ Zerrînkûb, Abdülhüseyin, *şiir-i Bîdurûğ şiir-i Binigâb*, Tahran: Câvidan, 1363 h.ř, s. 236; şems Lengrudî, *Tarih-i Tehlîli-yi şiir-i Nov*, c. II, s. 68-76.

onun şiirlerinde bulunmamasına rağmen şiirlerindeki isyan ve cesaret öyle belirgindir ki diğer eksikliklerini kapatır.

Bu dönemde genç aydın okuyucular arasında yaygın bir şekilde okunan Nadirpûr ve Tevellelî'nin romantik temalı modern şiirleri, Rahmanî aracılığıyla halk kesimleri arasında yaygınlaşmaya başladı. Halkın arzularıyla ihtiyaçlarının dili oldu. Rahmanî'nin şiiri halka yöneldikten sonra argo terimler ve kelimelerle doldu ve Tevelleli ve Nadirpûr'un şiirlerine alışmış olan insanların mizacına pek hoş gelmedi. Rahmanî'nin şiiri, Tevellî'nin 1320'li yıllarında yazdığı siyah ve umutsuz şiirlerinden sonra en çok ölüm, kan, karanlık gibi konular içeriyordu. Bu şiirler darbeden sonra hem toplumun bir kısmının ve hem de yenilmiş aydınların ilgisini çekti. Rahmanî, ilk modern şair olarak gündelik ve şairane olmayan kelimeleri duygusal bir algı ile şiire yansıttı. Gerçi ondan önce Nimâ aynı şeyi yapmaya çalışmıştı. Ama Nimâ'nın şiirinde her şey hızlı bir şekilde sembolleşiyordu. Nimâ'nın şiiri sembolik idi, hâlbuki Rahmanî'nin şiiri realist idi. Nimâ'dan sonra Menuçîhr-i Şeybanî ve İsmail-i Şahrudî de günlük kelimeleri şiirde kullandılar ancak hiçbirisinin şiirinde bu kelimelerin şairane kullanışı şekillenmemişti. İlke kez duygusal bir yük taşıyan gündelik kelimeleri Rahmanî, şiire sokup, modern şiiri halkın içine taşıdı.¹⁶

Bu yılların diğer unlu şairlerinden birisi de Feridûn-i Kar idi. Onun çabaları ile modern şiir dergilerde daha fazla yer almaya başladı. Aslında onun şiirleri şiir gibi nesir sayılıyordu. Şiirinin en önemli bir özelliği de aynı şiir de sürekli sevgili değiştirmesi idi. Bir sonra ki ünlü şairler Sadreddin İlahi ve Golamreza Tacbehş adlı iki şairdi. Bu iki kişi genelde birlikte eser yayınlıyorlardı. Onların *Hâr* adlı bir Kitabı'nın giriş bölümünde çağdaş şiir hakkında şöyle bir yorum bulunuyor:

*Acaba şiir tek başına sanatsal duyguları anlatmak için yeterli mi?! Aslında şiir 'in alanı sınırlı olduğundan dolayı duyguları anlatmak için yeterli değildir. Bunun için ne yapmamız gerekiyor? Modern şiiri nasıl kurtarabiliriz? Önce bu ülkede edebi başka sanatsal eserlerin henüz çok güçsüz ve hatta yoksul olduğunu bilmemiz gerekiyor. Bu yıllarda üretilen Dram, Roman, Novel ve biyografi gibi başka eserler hem nitel ve hem nicel olarak yok denilecek kadar azdır.*¹⁷

Bu dönemlerde darbeden sonra Tude örgütün'e hitap eden *Omid-i İran* dergisi ve *Nağmeha-yi Zendeği* adlı dergiler yayınlamaya başladı. Darbeden sonraki bütün münevver dergiler gibi bu dergi de siyaset, olaylar, gerginlikler ve cinsellik alanına dönüşen ve modern şiiri pek önemsemeyen, yayın evinde buluşan bazı modern şairlerin bulunması -bu şairlerin bazıları Tude Örgütünün

¹⁶ Bakî Nejad, *Te'mmul-i der Edebiyyât-i İmrûz*, s.35; Şems Lengrudî, *Tarih-i Tehlîlî-yi Şiir-i Nov*, c. II, 76-78;

¹⁷ Tahirî, *Bang Der Bang*, s.29

kaçak partizanlarıydılar- ile biraz yön değiştirip önceden de *Omid-i İran* dergisinde yayınlanan şiirleri bir araya toplayıp Nağme-i Zendeği adlı dergi' de yayınladı. Bu iş kendi döneminde önemli ve değerli sayılıyordu. Gerçi *Nağmeha-yi Zindegı*'nin şiirlerinin çoğu o dönemin dergilerinin geneli gibi, özellikle Tude örgüt aktivistlerinin dergide söz sahibi olduğundan dolayı siyasi konulu idi, ama aralarında bir kaç Nimâ tarzı ve hatta duygusal şiir de bulunmaktaydı.

Bu dergi ve şairleri hakkında derginin giriş bölümünde o dönemin tanınmış eleştirmenlerinden Ali Akbar Safipûr şöyle söylemektedir:

*Omid-i İran dergisinin kıymetli yazarları ve insan sever şairleri karanlıklarla savaşmak ve zorlukları yenmek uğrunda halk için en büyük yol gösteren aydınlardan sayılırlar. Bu şairler eserlerini üretmek için halkın hassas kalplerinden ilham alır ve çok zorluklara katlanarak halk için ve halkın menfaati uğrunda kalemlerini kullanıyorlar. Onlar halka ve topluma ait insanlardır ve hakikat peşinde koşmak için çaba gösterirler.*¹⁸

1334 yılı Modern şiirin en yararlı dönemlerindedir. Bu dönem, kitap piyasası çok renklenir, yayın evlerinin ve kitapçıların sayısında ciddi oranda artış olur. Hatta kitapların bazıları bir yılda bir kaç kez basılır. En çok satılan kitaplar listesinde Avrupa romanlarının çevirileri birinci sırada yer alır. Farsça şiir mecmuaları en çok okunan türler arasında yer alır. İlk sırada elbette klasik şiirler yer almaktadır ama Modern şiir de kendine uygun bir yer bulmuştur.

Bu yıl 30'dan fazla şiir mecmuası yayınlandı. Ayrıca bu sene edebi akımlar hakkında iki önemli kitap (*Edebi Akımlar Ve Realizm ve Anti Realizm*) yazıldı ve çok ilgi topladı.¹⁹ Bu yıl Modern şiire yer veren *Endişe ve Honer, Huşe, Huşe-i Zerrin* gibi dergiler yayınlanmaya devam etmekle birlikte *Anahita* ve *Neberd-i Zendeği* gibi süreli yayınlar da çağdaş şiire yer ayıran yeni dergiler arasına girdi. Aynı yılın başarılı bir etkinliği de *Kitab-i Mah'* in yayınlanmaya başlaması idi. Bu dergi muhataplarını her ay yeni yayınlanan şiir mecmualarından haberdar ediyordu. Bununla birlikte *İntikad-i Kitab* adlı küçük bir ek de Nil yayınları tarafından her ay yayınlanıp yeni çıkan kitapların eleştirisini yayınlıyordu. Bu yıllarda yayınlanan önemli dergilerden biri daha *Endişe ve Honer* dergisi idi, bu derginin baş makalesinde modern şiir hakkında şöyle bir konuya işaret ediliyor:

Sanat alanında bu dergi eski ve yeni sanat taraftarları için özgür bir tribün sayılmaz, bu derginin yazarları İran klasik edebiyatı ve sanatının değerini asla inkar etmezler ama eskiyi de taklit etmeye değer bulmazlar; yeni sanat ve yeni düşüncelerden destek alırlar ve derginin sayfalarında eski düşünce ya sanat eseri yayınlanmaz. İran'ın gurur kaynağı olan zirve edebiyatçıların başarı sebebi kendi dönemlerinin manevi ihtiyaçlarını

¹⁸ Şems-i Lengrudî, *Tarih-i Tehlili-yi Şiir-i Nov*, c. II, s.108

¹⁹ Şems-i Lengrudî, *Tarih-i Tehlili-yi Şiir-i Nov*, c. II, s.116

anlayıp en iyi şekilde karşılamalarıdır. Onlar dönemin edebiyat ve sanatına ruh vermiş, güzellik katmışlardır. Sadi ve Hafız da kendi dönemlerinde Menuçîhrî gibi şiir yazmamışlar. Hiçbir edebi akım ya eser hatta sanatçıların şah eserleri bile insanın fikrinin ve zevkinin son noktası değildir ve bu eserlerin varlığı yeni edebiyatçılar ve sanatçıların daha güzel ve hatta daha değerli eserler üretemeyeceği anlamına gelmez. Sadece eski düşünce sahibi olanlar sırf eski sanatı ve eski edebiyatı savunurlar.²⁰

Huşe-i zerrin bu yıl yayınlanmaya başlayan bir diğer önemli dergidir. Bu derginin yazarları daha sonra modern şiirin asıl öncuları ve sacayaklarına dönüştüler. Ahmet Şamlû, Hüşeng İbtihac, Feridûn Muşîrî, Siyaveş Kesrayî ve Nadir Nadirpûr gibi unlu ve değerli şairler bu dönem *Huşe-i Zerrin* dergisinin yayın kuruluşunu oluşturmaktaydılar. Bu kuruluş düşüncesine göre modern şiir sadece heves üzerine icat edilmiş bir yenilik değil belki toplumun durum ve ihtiyaçlarından doğmuş bir tarzdır ve klasik Fars şiirinin mantıklı ve doğru bir şekilde devam etmesidir.²¹ Daha sonralar *Cong-i Honer* ve *Edeb-i İmrüz* adlı dergi Hüseyin Razı tarafından yayınlanmaya başladı, ilk kez bu dergide George Eliot, detaylı bir şekilde tanıtıldı ve yazıları ele alındı. Bu yazarın eserlerinin çevirisi o dönemin yenilikçi şairleri üzerinde çok derin bir etki bıraktı ve hatta daha sonra modern şiir akımının oluşumunda etkili sebeplerden biri oldu.

Aslında Eliot'un şiirlerinin yaygınlaşma sebebi şiirlerinin güçlü ve başarılı olmasından öte İran aydınlarının hayatına 28 Mordad 1332 h.ş darbesinden sonra egemen umutsuzluğun gölgesi idi.²²

Nimâ'nın Çağdaş Şiirde Ortaya Çıkışı

Nimâ'nın çağdaş Fars şiirinde ortaya çıkışı şiir ortamında etkili ve önemli bir olaydır. O Fars şiirinin bin yıllık yolunu kurumsal bir değişime soktu. Nimâ, kendisinden önceki bütün çağdaş şairlerin çabasını sonuçlandırdı. Aslında onun diğer çağdaş şairlerden büyük bir farkı vardı. Nimâ, birikimsiz olarak bu işe başlamamıştı ve kendi işi için belirli bir planı vardı. Yolun başlangıcında Nimâ da klasik şiir türü şairiydi ve eski tarzda şiir söylüyordu. İlk yayınlanan eseri *Kıssa-i Reng-i Perîde* (üçük rengin Hikâyesi) idi. Yeni fikirlerden uzak olmayan bu eser, pek olgun sayılmazdı ve Nimâ'nın sonraki düşünce ve fikirlerine çok yakın değildi.²³

Bu eserden sonra Nimâ, yeniliğe doğru ilk adımlarını atmaya başladı. Onun yenilik arayışının ilk göstergeleri "Ey Şeb" şiirinde görülür. "Ey Şeb"den sonra uzun ve ünlü manzumesi olan "Efsane" şiirini yazdı. "Efsane" Nimâ'nın işinin

²⁰ Naser Vosugi, (Baş makale), *Endişe ve Honer*, No. 6, 1334 h.ş.

²¹ Şems Lengrudî, *Tarih-i Tehlîli-yi Şiir-i Nov*, c. II, s.122

²² Şems Lengrudî, *Tarih-i Tehlîli-yi Şiir-i Nov*, c. II, s.127

²³ Hukûkî, Muhammed, *Şiir Nov Ez Ağaz Ta İmrüz*, Tahran: Yuşic, 1377 h.ş, s. 240; Bakî Nejad, *Te'mmul-i der Edebiyyât-i İmrûz*, s.60

dönüm noktası ve dönemin değişmiş şiirinin ilk tuğlasıydı. Bu eser, Nimâ'nın ilk eserlerinde sembolizm ve romantizmin karışımı olan bir şiirdir.²⁴ Ama Nimâ'nın yenilikçiliğinin bütününe kapsamaz. Klasik şiirin yapısı ve zihniyetinin etkisi az çok "Efsane" şiirinde görülmektedir.²⁵ "Efsane"nin yazımıyla Nimâ, birçok eleştiri aldı. Klasik şiiri savunanlar Nimâ'nın üstüne gittiler. Ama onların eleştirileri Nimâ'yı hiç etkilemedi. Nimâ, "Efsane" şiirinin yayınlanmasından hemen sonra kendi köşesine çekildi ve deneyimlerini on beş sene boyunca sürdürdü. On beş senelik inziva ve deneyimlerinin sonucu "koknus" şiiri idi. "koknus" aslında Nimâ'nın yeni tecrübeleri ve algılarının yansıması ve değişim için yeni bir başlangıçtı.²⁶ "Gognus" şiiri, NİMÂ'ya daha geniş yeniliklere doğru yol açtı. Nimâ yenilikçi şairlerin içinde kendi yeni tarzına çerçeveler çizen ve sınırlar belirleyen tek şairdir. O, kendi çerçeveleriyle şiir söylemekle birlikte başka şairlere de çerçeve sunup sınırlar belirleyebiliyor ve onun tarzıyla şiir söylemek isteyen başka şairlere de kendi usulü ve üslubunu açıklayıp öğretebiliyordu.²⁷

Nimâ, daima zor yolun kolaylaştırıcısıydı. Onun şiirde yaptığı değişimler ondan sonraki dönemlerin şiirinin daha derin değişimlerinin alt yapısı oldu. Nimâ'dan sonra günümüzün şiirindeki bütün akımlar Nimâ'nın şiirsel eğitimine ve değişim boyutlarına borçludurlar. Nimâ'nın kendinden sonraki şairlere sunduğu yol, çok değişimlere sebep olup Fars şiirinde çeşitlilik ve farklılıkların öne çıkmasına sebep olmuştur.²⁸

Nimâ'nın Şiirinde Değişim Boyutları

Nimâ, şairler için yeni görev tanımları yapmış ve şiirden olan beklentiyi yükseltmiştir. Ona göre her dönemin kendi özellikleri vardır ve her dönemin şairi, bu özellikleri anlayıp cevap vermesini bilmesi gerekiyor yoksa kendi döneminin şairi sayılmaz ve şiiri dönemin halkı ile ilgili olamaz. NİMÂ, şiirde yaygın şiir kriterlerini değiştirdi ve kendi dönemine uygun yeni kurallar belirledi, insanın yeni hayatına ve modern yaşamın sanat ve özellikle şiirden beklentisine uygun kurallar çizdi.

Nimâ'ya göre insanın düşüncesi doğal zevki ve duygusu tarihi koşullara uygun olarak şekillenmesinden dolayı, tarihten etkilenerek değişebilir. Bundan dolayı şiirin her dönem yapısal olarak değişmesi gayet normaldir. NİMÂ, çağdaşlık algısını değiştirdi. NİMÂ'ya göre çağdaşlık aynı dönemde yaşamak

²⁴ Şefii-yi Kedkenî, *Edvâr-i Şiir-i Farsî*, 109-110; Bakî Nejad, *Te'mmul-i der Edebiyyât-i İmrûz*, s.61.

²⁵ Hukûkî, Muhammed, *Murûrî ber Tarîh-i Edeb ve Edeyyat-i İmrûz-i İnan*, c. II, Tahran: Katre, 1377 h.ş., s.320; Bakî Nejad, *Te'mmul-i der Edebiyyât-i İmrûz*, s. 62.

²⁶ Gognus temsili bir şiirdir ve onu şairin kendi geçmişinden kinaye olarak algılayabiliriz. (Yahakkî, Mohammed Cafer, *Çon Sebu-yi Teşne*, Tahran: Camî, 1375 h.ş., s.98.)

²⁷ Bakî Nejad, *Te'mmul-i der Edebiyyât-i İmrûz*, s.59.

²⁸ Bakî Nejad, *Te'mmul-i der Edebiyyât-i İmrûz*, s.60.

değil, o dönemi sunabilmektir. Nimâ'nın düşüncesine göre geçmiş şairlerin şiirinin sermayesini alanlar çağdaş sayılmazlar. Böyle birisi eskilere bağlı kalıp kendi döneminin gerekçeleriyle yaşamıyordu. NİMÂ, şiirin şairin ruhuna, yaşam dünyasına ve insanlara yakın olmasını şairliğin en önemli göstergesi olarak tanımlamıştır.²⁹

Nima, klasik Fars şiirinde öznellikten ve soyutluktan bahseden ilk kişidir. Nimâ şuna inanmaktadır: *"Bizim eski şiirimiz öznedir yani içsel dünya ve içsel alışkanlıklarla uğraşır. Şiirde eylemler şairin iç dünyasında şekillenir ve dışarda geçen olaylarla pek ilgilenmez."*³⁰ Başka bir deyişle, şiirin geleneksel düşüncesinde, olaylar şairin zihni ve bakış açısı boyutundan muhataba sunulmaktadır. Örneğin, gül, mum, pervane, selvi ve bunun gibi nesnelere, şair hiç görmese bile kendi zihinsel algısıyla ve geleneksel örneklere uyararak şiirde kullanabilir. Bundan dolayı eski şiirde bu olaylar obje şeklinde çok az görülür ve onlarla birlikte gelen betimlemeler ve açıklamalar genelde şairin ruhsal haline bağlıdır. NİMÂ, nesnellığe odaklanarak görmeyi algılamaya önceliklemiştir. O eski şiirdeki hayalden görüntüye gelen yolu, tersine çevirip görüntüden hayale götürmektedir.³¹

Başka bir deyişle klasik şair genelde önceden zihinde sınırlı bir anlam ve algıya sahip iken sonradan dış dünyaya bağlı olarak onları açıklamaya çalışıyordu. Nimâ ise şairin önce görüp sonra algılamasını yani dışardaki görüntülerini kavram haline çevirmesine inanıyordu. Böyle bir durumda kavramlar ve anlamlar, görüntüler kadar çeşitli ve sınırsız olur. Bu gidişatı takip ederek Nimâ, şiiri bütünlükten kurtarıp onda detayları göstermek için farklı alanlar yarattı. Bu olayın gerçekleşmesi ile şiir kişisellikten çıkıp daha genel bir hale geldi ve bu doğrultuda şiirin farklı boyutları temel değişimlere uğradı.³²

Sonuç

Nimâ'nın Şiirindeki Birikim

Eleştirenlerin, Nimâ'nın bilgi ve başarısını böyle bir köklü değişim için yeterli görmemelerine rağmen NimâFars şiirini kökten değiştirmeyi başardı hâlbuki önceden ondan daha yetenekli ve başarılı şairler böyle bir görevi üstlenememişlerdi.³³

Eleştirenlerin asıl eleştiri sebebi Nimâ'nın gündem usulüne uygun olamayan ve eski klasik edebiyatın kurallarına aykırı şiirler yazması idi.

²⁹ Berahenî, Reza, *Tela Der Mes*, c.1, Tahran: Çehr, 1344 h.ş, s. 218.

³⁰ Tahbaz, Sirus, *Herfhayi Hemsaye*, Tahran: Negah, 1385 h.ş, s. 52.

³¹ Ehavan-i Salîs, Mehdî, *Bedaü-yi Şiir-i Nima*, Tahran: Fecir-i İslam, 1369 h.ş, s. 243-275.

³² Bakî Nejad, *Te'mmul-i der Edebiyyât-i İmrûz*, s 65.

³³ Hukûkî, Muhammed, *Şiir Nov Ez Ağaz Ta İmrûz*, c.1, Tahran: Yuşic, 1377 h.ş.s. 12.

Bu gurup Nimâ'nın sahip olduğu birikimleri hafife alıyordu.³⁴

Nimâ'nın sahip olduğu önemli birikimler şunlardan ibarettir:

1. Nimâ'nın yeni fikirler ve düşüncelere sahip olması. O yaratıcılık gücünü bu yeni fikirlere borçludur. Nimâ'nın şiire bakış açısı kendi döneminde tamamen farklı ve alışkanlıkların tersine idi. O kendi döneminin zihinsel alışkanlıklarını ve sınırlarını aşabildi.

2. Nimâ'nın gerekli cesaret ve sabra sahip olması. Tabi ki bu özellik yolu devam etmesi için ve gereken duvarları aşması için büyük bir destektir.

3. Nimâ'nın yaşadığı çağın gelişmelerini ve tarihi gerekçelerini algılama tarzı.

Nimâ, büyük şairlerin ortaya çıkışından sonra, Fars şiirinin çıkmaza uğradığının farkına varmıştı. Bu durum Nimâ'nın dönem hakkında yeterince bilgi ve algı gücüne sahip olduğunun göstergesidir.³⁵

4. Nimâ'nın karakterinde bulunan ve şiirine yansıyan samimiyet ve sadakat. Nimâ, çağdaş şiiri: " *Hayattan kaynaklanıp hayatın meyvesi olan* " şiir türü olarak tanımlayıp şiirin hayatın tabiatını anlatmasını gerektiğini düşünüyordu.³⁶

Nimâ, hem hayat alanında ve hem şiir alanında sade bir köylüdür. Onun şöhret ve parayla ilgilenmediği, etik ve edep çerçevesine bağlılığı da dürüst ve sadık bir karakter olmasından kaynaklanıyor.³⁷NİMÂ, hep kendisinden sonraki şairlere etik ve edep kurallarını önemsemelerini ve hayat ve şiirlerine yansıtmasını tavsiye etmiştir.

5. Nimâ, şair olmak için insani ve sosyal algı ve bilgiyi ciddi bir konu olarak önemsiyor. O kendisi bu duruma hep hassasiyet göstermiştir. Aslında devrim ve toplumsal çatışmalar, zulüm, adaletsizlik ve fakirlik gibi gerçek konular, Nimâ'nın şiirlerinde en parlak göstergelerdendir.³⁸

Nimâ "İnsani taahhüt " adlı bir konuyu fars şiirine taşıdı.³⁹ Şiirin acı ve isyan kokma sebebi de tam bu konudur.⁴⁰ Kendi şöyle söylüyor : " *Benim şiirim asıl kaynağı acıdır. Ben kendi acılarım ve başkalarının acıları için şiir söylüyorum*"⁴¹

Nimâ'dan sonra bu özellik bütün onun peşinden gelenlerin şiirinde devam etti ve ondan sonra çağdaş büyük şairler (ki genelde hepsi Nimâ'nın tabii sayılır) insan ve onun kaderinden hiç gafil kalmayıp hep hümanizmi ve siyasal düşünceleri şiirlerinde ciddiye almışlardır.

³⁴ Tahbaz, Sirius, **Honer ve Zendeği-i Nima**, Keyhan-i Ferhengi, No.10, Cilt. 5, s. 32.

³⁵ Bakî Nejad, Abbas, **Te'mmul-i der Edebiyyât-i İmrûz**, Tahran: Parsi, 1387 h.ş s. 60

³⁶ Yoşic, Nimâ, **Erzeşe Ehsasat Der Şiir ve Nemayeş**, Tahran: Nevid, 1368 h.ş, s. 109.

³⁷ Tahbaz, Sirius, **Zendeği ve Honer-i NimâYoşic, Şair-i Por Derd-i Kuhestan**, Tahran: Zeryab, 1375 h.ş, s. 171.

³⁸ Mohammadi Hasan Ali, **Az Bahar Ta Şehriyar**, c.1, Tahran: Arganon, 1380 h.ş, s. 112.

³⁹ Beraheni, **Reza Tela Der Mes**, s. 23.

⁴⁰ Mohtarî, Mohammad, **İnsan Der Şiir-i Muâsir**, Tahran: Tus, 1392 h.ş, s. 260.

⁴¹ Mohtarî, Mohammad, **İnsan Der Şiir-i Muâsir**, Tahran: Tus, 1392 h.ş, s. 260.

6. Nimâ'nın kendi yaşadığı coğrafya hakkında yeterince bilgiye sahip olması ve bu bilgiyi en iyi şekilde şiirlerinde ve sanatında kullanmasıdır.

Nimâ'nın doğa ile çok yakın ilişkisi, şiirlerinde insan ve doğayı güzel bir şekilde çizebilmesine sebep olmuştur. Doğada doğup doğa ile ruhunu beslemiş olan Nimâ, ruhunu tabiat ile birleştirip doğayı büyük ve güçlü bir ilham kaynağı olarak kullanabilmiştir.

7. Eleştirenlerin düşüncesine rağmen Nimâ, eski şiirden de yeterince faydalanmış ve klasik şiire yüzeysel değil; derinden bakıp derinliğini görebilmiştir. Nimâ, geleneğe dayalı algılarını yaratıcı bir şekilde yeni şeyler üretmek için kullanabilen nadir kişilerdendir.⁴²

8. Nimâ, Fransızca'yı iyi biliyordu. Bu nedenle de dünya şiir ve edebiyatında yeni değişimleri izliyebiliyordu ve bunları kendi sanatı için kullanabilmeyi başarmıştı.⁴³ Nimâ'nın dünyanın ünlü şairlerinden etkilendiği eleştirenler tarafından hep söylenmiştir.⁴⁴

Bu söylenen konulara ek olartak Nimâ'nın başarısının başka sebepleri de vardı, bu sebepler:

- Çağdaş şiir ve sanata görev ve vazife bağışlamak,
- Şiirinde dilencilik ve boyun eğmeye yer vermemek,
- Kendi ruhunda partizanlık ve adalet anlayışının varlığı,
- Gelenekleri doğru kullanmak,
- Kişilik olarak etik kurallarına bağlı bir karaktere sahip olmak ve parlak eserler üretebilmek,
- Teori sahibi olması,
- Eserlerinin çeşitli olması,
- Şiirinin istibdada karşı olması⁴⁵

⁴² Beraheni, Reza, *Tela Der Mes*, , s. 22.

⁴³ Servetiyani, Behruz, *Endişe ve Honer Der Şiir-i Nimâ*, Tahran: Nigah, 1376 h.ş., s. 257.

⁴⁴ Corkeş, Şapur, *Bûtiga-yi Şiir-i Nov*, Tahran: Gognus, 1393 h.ş., s. 139.

⁴⁵ Tahbaz, Sirus, *Honer ve Zendeği-i Nima*, Keyhan-i Ferhengi, No.10, Cilt 5, 1354 h.ş. s. 3-32.

Kaynakça

- Bakî Nejad, Abbâs (1387 h.ş), **Te'mmul-i der Edebiyyât-i İmrûz**, Tahran: Parsî.
- Berahenî, Reza (1344 h.ş), **Tela Der Mes**, Tahran: Çehr.
- Corkeş, Şapûr (1393 h.ş), **Bûtiga-yi şiir-i nov**, Tahran: Gognûs.
- Ehavan-i Salîs, Mehdî (1369 h.ş), **Bedai'iyi Şiir-i Nima**, Tahran: Fecr-i İslam.
- Hukûkî, Muhammed (1377), **Murûr-i ber Tarîh-i Edeb ve Edeyyiat-i İmrûz-i İran**, Tahran: Katra.
- Hukûkî, Muhammed (1377 h.ş), **Şiir Nov Ez Ağaz Ta İmrûz**, Tahran: Yuşic.
- Mohammadi, Hasan Ali (1380 h.ş), **Az Bahar Ta Şehriyar**, Tahran: Arganun.
- Mohtarî, Mohammad (1392 h.ş), **İnsan Der Şiir-i Muâsir**, Tahran: Tus.
- Servetiyan, Behrûz (1376h.ş) , **Endişe ve Honer Der Şiir-i Nimâ**, Tahran: Nigah.
- Şefî-yi Kedkenî, Moḥammed Reza (1380 h.ş), **Edvâr-i Şi'r-i Farsî**, Ez Meşrûtiyet Tâ Sugût-i Saltanat, Tahrân: Sohan.
- Şefî-Yi Kedkenî Muhammed Reza (1375 h.ş), **Sover-i Hayal Der Şiir-i Farsî**, Tahran: Agah.
- Şems-i Lengrûdî, Mohammad Takî (1392 h.ş), **Târîh-i Tahlîlî-yi Şiir-i Nov**, Tahran: Merkez.
- Tahbaz, Sirus (1385 h.ş), **Herfha-yi Hemsaye**, Tahran: Negah.
- Tahirî, Kutretullah (1393). **Bang Der Bang**, Tahran: Kevser.
- Yahakkî, Mohammed Cafer (1375 h.ş), **Çon Sebu-yi Teşne**, Tahran: Camî.
- Yoşic, Nima (1368 h.ş), **Erzeş-i Ehsasat Der Şiir ve Nemayeş**, Tahran: Nevid.
- Zerrînkûb, Abdülhüseyn (1363 h.ş), **Şi'r-i Bîdurûğ Şi'r-i Bînigâb**, Tahran: Câvidân.